

Sobre el mot «plafó»

LLUÍS MARQUET

Vet aquí un mot que figura en tots els diccionaris catalans. Però no és de cap manera un mot nostre. Efectivament, de català no en té res; formalment es tracta d'un gallicisme, un gallicisme més, com tants altres que tenim en català. El mot existeix també en castellà *plafón* (amb la variant *paflón*) i en italià *plafone*, llengües en les quals també és evidentment un gallicisme. L'origen d'aquests mots és el francès *plafond*, mot que en aquesta llengua significa 'sostre' o alguna cosa semblant. Ara, en català no té aquest significat, sinó tot un altre. Aleshores, com s'explica que un mot foraster (pres, per tant, d'una altra llengua) no tingui el significat que té en la llengua d'origen? D'acord que, un cop manllevat, un mot pot haver sofert una ampliació semàntica, però en el significat principal hauria de coincidir amb el de la llengua originària. Doncs potser no l'hem adoptat directament del francès *plafond*, sinó del castellà *plafón*. Però aquesta idea topa amb algunes dificultats. Això és el que pretenem exposar tot seguit.

Comencem dient que en català *plafó* no és un mot gens antic; no figura en el diccionari d'Aguiló (però sí en el Labèrnia). El Fabra el defineix així: «Peça plana que, en un moble, etc., tapa l'espai comprès entre els muntants, els travessers, etc.», i no parla per a res de cap més ús. El DCVB no en diu gran cosa (res com a terme antic); a més, en recull algunes accepcions relacionades amb la idea de 'sostre', que són les úniques que tenen com a equivalent el castellà *plafón*. La GEC amplia la informació del DCVB i en recull unes quantes accepcions més. El Coromines no ens aporta cap aclariment i només indica que és un mot pres del francès. Es tracta, doncs, d'una adaptació molt moderna, anàloga a la del castellà *plafón*, del francès *plafond*. L'italià també té *plafone*, adaptació del manlleu francès, però només amb el significat del fr. 'sostre, límit superior'. D'altra banda, no hi ha cap llengua que

usi aquest terme com a equivalent del català *plafó*: el castellà no fa, per al significat esmentat, *plafón*, sinó que usa el mot autòcton *entrepaño*, el francès empra *panneau*, i l'italià, *pannello*. Sorprenentment, en català *plafó* no té res a veure semànticament amb un «sostre» i, per tant, és un gallicisme amb un significat totalment allunyat del francès, cosa que resulta ben estranya.

Mirem ara què fa el castellà. Els diccionaris castellans moderns només el recullen, com a gallicisme, amb el significat de «sostre d'una cornisa» i també de «llum pla o adorn en un sostre», és a dir, sempre significats relacionats amb 'sostre'. Però sembla que en algun moment el mot va ser emprat també per a referir-se a una «superfície sobre la qual es col·loca alguna cosa». Aquest significat figura en l'edició del diccionari de la RAE de l'any 1985, però no en les altres. També el recull el *Diccionario de la lengua española* (Espasa-Calpe, 2005), que el defineix com a «tablero o placa con que se cubre algo». No és ben bé el significat del català *plafó*, però s'hi assembla. Amb aquest sentit forçosament devia passar al català i després el castellà el va arraconar. De vegades les paraules castellanques deixen d'usar-se després de ser endossades al català (com en el cas de *misto* o *puesto*). Si és així, és evident que *plafó* en català és més aviat un castellanisme i no un gallicisme (almenys semànticament, no formalment). Doncs, per què en català hem adoptat un gallicisme formal amb un significat aliè al francès si, com hem dit, les llengües que també l'han adoptat són fidels al significat original?

Com a terme arquitectònic, de fusteria o de decoració, cal reconèixer que *plafó*, aplicat a una porta, té en català vigència (almenys a Catalunya; a Mallorca s'ha emprat tradicionalment *clavenda*). Però el que no entenem és per què hom li dona modernament també el significat de 'tauler' o 'quadre' (indicatiu, informatiu, d'avisos, lluminós,

etc.), significat que no era en la GEC inicialment però que va acceptar després (i també el DIEC) i que hem vist emprat massa sovint d'una manera abusiva en diferents àmbits o locals (estacions, aeroports, hospitals, sales d'espera o d'exposicions, etc.). Amb aquest sentit totes les llengües fan servir unànimement el terme provinent del llatí *pannellus*: fr. *panneau*, it. *pannello*, cast. *panel*, ang. *panel*. En català no disposem del terme corresponent i per aquest motiu s'ha intentat d'introduir recentment el terme *panell*, que provoca el dubte de quina és la forma més apropiada en la nostra llengua: *panel*, *pannel*, *panell*, *pannell*, etc. Ja ens hi vam referir fa temps en un article en què exposàvem aquesta vacil·lació. El fet és que tant la GEC com el DGEC van anar canviant de criteri. La forma *panell* inicial fou canviada en 1983 per *pannell*, però en 1993 foren eliminades aquestes formes i es passà el contingut d'aquestes noves entrades al terme ja existent *plafó*, fent una ampliació semàntica sorprenent d'aquest mot. I després en 1995 el DIEC desfà encertadament tota aquesta operació i fixa la forma *panell*.

Cal reconèixer que el terme *plafó* tan sols és corrent en català en l'especialitat de fusteria o decoració. Per tant, creiem que és preferible deixar-lo exclusivament com a terme especialitzat i no encaparrar-s'hi més, quant a l'origen. Però és totalment absurd que en vulguem eixamplar l'ús i el pretenguem emprar com a terme modern especialitzat equivalent al francès *panneau* i a l'italià *pannello*. Perquè, repetim-ho, en català es tracta d'un gallicisme amb un ús que no fa servir ni el francès ni cap de les llengües que l'han manllevat. Una situació ben anòmala que no té cap explicació lògica! ♦

